

עם י. ד. ברקוביץ

מאת מ. א. מ. אלהנני

שלום עליכם אינה ספרות בלבד, אלא למעלה מספרות. בקרן זוית אני נפגש עם תמונה נוספת: ברקוביץ וביאליק, זה מול זה, כבשעת פגישה. "היא אלה ימים טובים" מוסיף ברקוביץ ביץ, "אירופה היתה שאננה ומדושנת שביעה. איש לא חשב על מלחמה. אפילו ברוסיה היה מצב היהודים בעיניי. על אף כל הגזרות, רק שניאור התריף, היחיד, בתוש הריח שלו. הריח מרחוק את ימי הביניים הסת' קרבים... ותמונה זו היא מן הימים ההם. אמנם, צרות לא חסרנו גם אנחנו. אך הרוח היתה אחרת. אוסר אותה, כי ביאליק נראה כאן כמי שלבו טוב עליו? אמנם כן. אולם בסבור אתה, שביאליק נמנה בין אלה האוטריים: שלום עליך בפשי? רבות שבע מרורות בסתרים, כבדידות חדרו". בשממון הזה אחפוץ בדרך היותו..."

כשעמדתי להיפרד ממנו שאלני הסופר: "האומנם הוצאת משיחה זו דברים הראויים להעלותם ברבים? חזרתי ועלעלתי בכתבי ברקוביץ ולא אחת יעלו רושמי רשומות כל התרומה הגדולה שהנחיל לנו סופר ענוג זה בסיפור, במסה, בזכרונות ובתרגומו המופלא לשלום עליכם, אך

מוסיב אחד מצאתי בולט יותר מכל, נושא אשר באקראי נאחזתי בו בראייה שיה השיחה — זו הבדידות, המשמשת לברקוביץ, עולם ומלואו, עולם של אצילות זרויביסופים לטוב ולנעלה. "נער מתבודד הייתי, החולך אחר הרי הורי לבד", אומר הוא בספרו הראשון "בערב יום הכיפורים". ולהלן, כשהוא מתאר ביד אמן דבר המדיבה שפוצה בערב יום הכיפורים בין אבא וגרוגם ואמא ואשת גרוגם: "לא די שאינם מתפייסים, אלא מוסיפים להקניט אלו את אלו בצעקות וקללות נוראות, שאסור להעלות אותן על הלשון אפילו בשאר ימות השנה. שקעתי בהרהורים מרים אלה, בעמדי בודד על התנור, והייתי בעיני אומלל מכל האדם אשר על פני הארץ...". הוי קלארה, קלארה הטובה!... מהרהר אני בבדידותו ביימים האלה, כשהאביב מתדפק על חלוני בטעות... ("וידוי"). בדידות יוצרת זו אינה פוסחת על סופרנו גם בעת ביקורו בארץ, כשהוא מקשיב בה את הבשורה לימות המשיח.

לבי גפני על שבאתי להסריד בשיחה את י. ד. ברקוביץ ימים אחדים לאחור שקם ממחלתו, והשעה של אחר הצהריים, והזעם בער כתנור. שלח אלי הסופר הענוג מבט רחוב, והביי אני אל חדרו, ועד מהרה נחה דעתי משראיתו נצמד מחדש אל השולחן ומכונת הכתיבה לפניו — מסיים התיקנת ספרו על "צפת" שנועד לשני תול "דבר".

"חייב הסופר לצאת סבדינותו ומ' הסתגרותו", העירוני כמצדק על ביקור המפתיע והבלתי צפוי, אפי' שר שעיני הגדולות והנוגות, או אפי' לי תויפניו הרכים והענוגים, רמזו לי להתלות בנושא "הבדידות". ומה בכך? העיר ברקוביץ. סופר אינו חייב לצעוד בראש כל חוצות, לצרף קולו לשאננה של עיר ולהמוגו של לחוב. אדרבה, יפה הבדידות לאדם, ובפרט לסופר, שכל כוחו אינו אלא במעט הבדידות, שחלק לו אלוהים. ועוד: שמה האמר לי, מה ענין לקהל קוראי העתונות בגורלו האישי של הסופר? אדם מביא ספר לעולם, והרי הספר מדבר בעדו. שותף אני לחפיר לתם של אלה, הדבקים במידתו של הקדוש ברוך הוא: "הלואי אותי עזי בו ותורתי שמרו". הצבור הגדול, ספק קרא מספרי הסופרים, ספק לא קרא. אולי שמע שמותיהם מפי המכים בתוף, והוא מהליפם לפעמים אלו באי לו. פסו קוראים מישראל — הוסיף בשכף השיחה, — עברו הימים עת היינו צמאים לכל גלוי ספרותי חדש. הספרים נתרבו, ואילו הקוראים נד' מעט. כלומר, לא שקוראינו נחמטו במספר, אלא שאין אותה קריאה של היום דומה לקריאה של אז. מעטים קוראים את בעולם השקר שלנו. להר' דיען, כשם שמצויים סופרים גרפר מניים, כך מצויים קוראים גרפומניים. מוצא מין את מינו..."

סה ברקוביץ מה שסח ולא נתחון לשיחה" והיה בנושא ונחון עמי. שמה ראוי לדחות את השיחה למועד אחר וטעמן ונימוקו עמו: לא מכבר קם מחליו והוא עומד עתה בעצם המלאכה, מכין לדפוס ספרו החדש, על ביקורו הראשון בארץ ישראל. ניי כר היה שברקוביץ מבקש לחוש מה דש אותה תויה גדולה של פגישה ראשונה עם המולדת. שנים רבות עברו מאז, "כיום אתמול כי יעבור", עת דמתה תל'אביב יותר לעיירה. עבר את הארץ לארכה ולרחבה, בע' מק ובגליל, צפת, ירושלים וחברון, נכנס עם חבורה קטנה, ביניהם י. ה. רבינאקי (שהוא אחד מ"גבורי" ספרו הנעלמים) אפילו למערת המכפלה, זכות שנמנעה אף מן "הנציב הרא' שון ליהודה". עבר עם ביאליק וש' צמח וביקר בישובים השונים, ישובים חדשים וותיקים, וכל המראות שראה העלה בצורה סיפורית, גדולה הת' רשמות ראשונה. ראה ראשונה יפה משאר ראיות — כנו של תינוק, הפר' קה עיני על חידושי העולם, "ביחוד אנו, יוצאי העיירה בגולה, אותה עיי' רה וחיה הקטנים והעניים, שרואים היינו בעצבות, וכתבנו ספרים עצוי' בים, כולנו כתבנו ספרים עצובים. להוציא אולי את שלום עליכם, אף כי גם אצלו מסתיים כל סיפור הומוליס' סי בסרגדיה וסיפורי הילדות העל'יים — בדמעות ילדים, ותנה באתי לארצנו, ארץ שטופת אורה ושפחה, עבודה ויצירה, התהלכתי בה לאר' כה ולרחבה, שבור הייתי מכל מראות עיני, לא נתפסתי לסנטימנטליות, אך חשתי בכל הוויית כי אנו מחדשים כאן את נעורינו, שבים אל יסוד מר' סד בקיום עם ואדם — של שמהת החיים..."

מכאן הפליגה השיחה על דרכי הסי' פוד בימינו, ברקוביץ, כאחרים, סבור, שאין סופרים זקנים וצעירים. יש ספי' רים טובים ורעים, ברוסית אומרים: "ייסחן" ויהיה קמח". כזאת נוכל לא' סר על סופרינו הצעירים, בעלי הכשר' רון שבהם סופם שיצאו לדרך המלך, ניסיתי להסב את השיחה על תכנוי' חיו הקרובות, וברקוביץ אמר: "כלום ראית סופר, שאין תכניות? אלא, אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כש"התכניות" יבואו לידי גלוי ויני' הו קודם כל את דעתי, לא אכלא אותן עמי".

משקמתי, הייתי עובר ומסתכל בת' מונות התלויות על קירות הדר'הע' בודה, בהן נראה ברקוביץ כאן בחב' רות שלום עליכם, וכאן בחברת האר' דיסאים: ביאליק, דווינוב, רבניצקי, איש מקלו בידו ותלבושתו כסגנון הימים ההם, הכל נראה צעירים, שרפעי עלומים ומנדלי הישיש עומד לפניהם מחיך, ספק מתוך יחירות, ספק מתוך נחירתו, "בגינאל הסר' קר את צבאו", "מדי שבת בשבתו", סיפר ברקוביץ, היינו באים אל סני' דלי לשמוע תורה מפיו. תמונה זו היא מהפגישות האחרונות, לפני צא' תי מרוסיה לדור בברלין, והנה פר' צה המלחמה הראשונה, נאלצנו לב' רוח לקופנהאגן. משם יצאה כל המש' פחה לארצות הברית".

התמונה הגדולה של שלום עליכם נשקפת מעל אחד מארונות הספרים, "שלום עליכם", אומר ברקוביץ. היה תופעה חד'פעמית בחיי העם, גילוי שבגס אשר נתרשש לעם דווי וס' הוף, סופר ואדם מישראל, שהוטל עליו מטעם שר האומה להמתיק בצ' הוקו את מריהגלות, יצירתו של